

A Felvidéktől Trianonig: a makacs magyar idővel rosszul jár

Nemrég Angliában utazgattunk néhány barátommal, akik közül volt, aki ott él, volt aki otthonról érkezett, és egyvalaki Szlovákiából. Ez utóbbit - a közelmúlt politikai eseményei miatt - kézenfekvően a kettős állampolgárságról is megkérdeztem. Válasza pozitívan meglepett. Rita a szlovák nyelvtörvényt védte, és Orbán Viktor politikáját támadta. Érvelése mögött nyilvánvalóan személyes tapasztalatok húzódtak meg, melyekből talán érdemes megosztanom egy kicsit.

Brendel Máttyás | NOL | 2010. június 21.

Arról beszélt, hogy amikor ő az egyetemre került, alig tudott szlovákul, és nagyon megszenvedte ezt. Voltak szlovák órák a középiskolában, de az oktatás nem ezen a nyelven folyt, és így nagyon sokat kellett hozzá tanulnia, hogy egyáltalán be tudjon csatlakozni az egyetemi oktatásba. Egyedi eset? Nem. Ha valamelyik felvidéki magyar nyelven tud is tanulni egy egyetemen, akkor valószínűleg később lesz gondja, amikor el akar helyezkedni.

Az csak az alacsonyabb végzettségű és beosztású, kis régióon belül mozgó ember „luxusa” lehet, hogy Szlovákiában úgy éljen, úgy tanuljon, úgy helyezkedjen el, hogy a szlovákra soha ne legyen szüksége.

Rita olyasmiről is beszélt, hogy mindenki, aki szlovákul tanul, lehetőségeket, kapukat nyit magának: lehet, hogy egy jobb középiskolába járhat, lehet, hogy egyetemre tud bejutni, vagy jobb egyetemen tanulhat. Lehet, hogy jobb szakmát szerezhet. Lehet, hogy jobban el tud helyezkedni. Mert ne feledjük: Szlovákiában a munkahelyek óriási része Pozsonyban és észak-nyugaton, vegyes, vagy szlovák területen van. Aki csak magyar falvakban, városokban akar/tud elhelyezkedni, az nagyon beszűkíti a lehetőségeit. Felvidéken tipikusan nagyobb a munkanélküliség, mint a szlovák átlag, ami egyébként a magyar átlagnál egyébként is nagyobb (nesze neked szlovák csoda).

Rita arról is hallott, hogy vannak polgármesterek, akik nem tudnak szlovákul és így, ha telefonon hívják őket „fentről”, nem tudnak válaszolni. Persze, egy magyar falunak joga van csak magyarul beszélő polgármestert megválasztania. Demokratikus joga. Ahogy tehetségtelen, tudatlan polgármestert is. De Szlovákiában a szlovák nyelv egy olyan tudás, ami szinte elengedhetetlen egy falu- vagy városvezetőnek. Ilyen embert megválasztani olyasmí, mint egy funkcionális analfabétát tenni egy falu élére. Nyilván nem tudja hatékonyan végezni dolgát.

Rita arról mesélt, hogy az ő szülei nem nagyon szorgalmazták a szlovák nyelvet. Nem gonoszságból, csak nem ismerték fel ennek jelentőségét. A határ közelében nőtt fel, annyira nem is volt lehetősége szlovákot tanulni, ritkán találkozott szlovák gyerekekkel. És mindez bizony kár volt. Közösen elméltünk arról, hogy hogy lehetne táborokba küldeni a gyerekeket, és ez vajon mennyit segítené.

Persze - teszem hozzá én - a szlovákul tanulás az elszlovákosodás veszélyét jelenti. Természetesen ha valaki mindkét nyelvet beszéli, akkor a gyermekei lehet, hogy már csak szlovákul fognak tudni. Rajtuk is múlik. Az elszlovákosodás egyes emberek szabad döntéséből adódik. Ha belegondolunk természetes, szabad folyamat, de nem is szükségszerű. Olyan folyamat, aminek ki-ki ellen is állhat. Szlovákiában bármely magyar ragaszkodhat a magyar nyelvhez, és taníthatja gyermekét is magyarra. De Szlovákiában bármely magyarnak elemi érdeke, hogy szlovákul tanuljon, és gyermekét szlovákra tanítsa. A kettő nem mond ellent egymásnak. És a szlovák tanulásból nem következik a magyar

elfelejtése. Ez utóbbi már egyéni döntés kérdése.

Ide kapcsolódik saját példám. Németországban születtem, német volt az „apanyelvem”. Magyarországra éppen iskolakezdés előtt jöttem, és gyorsan meg kellett megtanulnom magyarul. Állítólag megszenvedtem, de az igazság, hogy nincsenek rossz emlékeim.

Ma magyar az anyanyelvem, a német csak második (szégyen, de lassan az angol mögé csúszva inkább harmadik) legjobb nyelvem. Mivel az, hogy Magyarországon fogunk élni, biztos volt, soha nem volt kérdés, hogy magyarul tanulok. Éppen a német volt az, amit inkább erőltetni kellett. Azt, hogy német születésű vagyok, hogy tudok németül, hogy ismerem valamennyire a német kultúrát, irodalmat, történelmet, szokásokat, hogy figyelemmel követem a német közéletet, politikát, szerencsémnek érzem. Olyan adottságnak, amit kaptam is, és választottam is.

El is felejthettem volna, jobban is ragaszkodhattam volna hozzá. Én döntöttem. Azt gondolom, hogy választásom szabad volt, és megfontolt, praktikus kompromisszum. Így is van ez rendjén.

Szerintem rokonszenves, és szép dolog, ha egy gyermek felfedezi, hogy elődei valahonnan máshonnan jöttek, más nyelvet beszélnek, és felfedezi azt a kultúrát. Egy olyan gyermek, amelyik több nyelven beszél, több kultúrát ismer, gazdagabb. De ez egy olyan gazdagság, ami csak annak adatok meg, aki igényli is azt. És olyan gazdagság, aminek ára is van.

Hasonlóan: a szlovákiai magyaroknak kihívás az, hogy szlovákul is tanuljanak, de lehetőség is. Ha a kihívással élnek, előnyt szereznek: mert két nyelvvel a tarsolyukban indulnak neki az életnek. Az egyik nyelv ebből egy nagyobb nyelvcsalád tagja. Azután pedig a német, az angol, a francia tanulása már könnyebben kellene, hogy jöjjön.

Ami alapvető, hogy míg egy másik nyelv tanulása a gyermek és a szülő szabad, közös választása kell, hogy legyen, addig az ország hivatalos nyelvének tanulása elemi érdeke. Az a szülő, amelyik nem gondoskodik arról, hogy a gyereke megtanulja a hivatalos nyelvet, megfosztja őt a jövőjétől, óriási lehetőségeket vesz el.

Mondhatná valaki, hogy az én esetem és a szlovákiai magyarok esete egy fontos dologban különbözik: engem, nem nagyhatalmak kényszerítettek másik országba. Engem nem igazságtalanság ért. Először is, nem gondolom, hogy ez releváns különbség. Másodszor, az a nagy helyzet, hogy tulajdonképpen pont fordítva van a dolog: valójában a magyarok nagy része, akik Felvidéken élnek, bizony már rég beleszülettek abba, hogy Szlovákiában él. Engem viszont kényszerrel „szakítottak ki nagy hatalmak” Németországból. Természetesen, mivel ez a kényszer szülői kényszer, butaság volna haragudni rá. De azért sem érdemes ezen állandóan nyavalyogni, mert amin nem tudunk változtatni, azt egy idő után el kell fogadni.

Intelligens ember nem kesereg élete végéig vélt vagy valódi igazságtalanságon, hanem alkalmazkodik. „Lehetett volna máshogy is, születhettem volna ide is, a szüleim ezt és ezt is választhatták volna”. De a helyzet az, hogy abból kell dolgozni, amit hoztunk. És abból kell kihozni a legtöbbet. „Ha megdobnak citrommal, készíts belőle limonádét!”

Felesleges volna azon tépelődnöm, hogy igazságtalanság volt-e kiszakítani engem Németországból, hiszen azóta már inkább magyar vagyok. Kesereghetnék azon, hogy ma egy gazdag országban élhetnék. Ám ha akarnám, ma már visszamehetnék oda. Ahogy az Unióban ma már minden szlovákiai magyar is választhatja azt, hogy Magyarországra költözik. Hogy ez azért még így is probléma? Hogy igazságtalanság? Nem nagyobb, mint ha valaki Békéscsabán születik, és Sopronban szeretne élni. És sokkal kisebb, mint ha szegénynek születik. Pedig ezeken sem érdemes sokáig keseregni. Inkább tovább kell lépni.

Jelenleg Franciaországban élek, éltem már Finnországban, Németországban, Ausztriában is. Az

emlegetett angliai barátaim nagy gondot fordítanak arra, hogy maguk, és gyermekeik megtanuljanak angolul. Ezt szinte az angliai kalandjuk egyik legfontosabb céljának tekintik. Lám, van, aki átoknak veszi, és van, aki kifejezetten áldozatot hoz, hogy idegen országban éljen. Látom azt is, hogy Angliában Virágnak például milyen problémái származnak abból, hogy nem angol. De azt is el tudom képzelni, hogy milyen előnye lesz neki később ebből. Biztos vagyok benne, hogy Virág sokkal gazdagabb, sokkal szélesebb látókörű és bölcsebb lesz azáltal. Szüleik jól döntöttek, amikor szándékosan mentek idegenbe.

Sokat beszélünk erről szüleikkel és Rita is helyeselt. Ő látta a párhuzamot. Ő a szlovák nyelvet ugyanilyen jó esélynek gondolja. Persze van különbség a szlovák és az angol hasznossága között, de azért mégis van valami a párhuzamban. A kettős nyelv, mint olyan berögződése mindenképpen jó.

Magam, amikor Finnországban voltam, tanultam finnül, jártam órákra, még fizettem is érte. Kutyául nehéz nyelv, és sajnos nem sokáig jutottam el. De azért ez is gazdagított. Végül inkább az angolom fejlődött, ami Skandináviában lehetséges is. Szerencsére ott akár angollal is el lehet boldogulni. Mert a finnek nem annyira „finnsoviniszták”. Megjegyzem, fene nagy nacionalizmusukban a magyarok messze-messze rosszabbak idegen nyelv tanulásban, és talán ez vissza is hat a bezárkózásra.

Franciaország valamennyire az angol és finn példa között van: a francia nyelv nem annyira fontos, de még mindig nemzetközi nyelv. A franciák kevésbé tudnak angolul, több haszna van annak, hogy megtanuljam. Azt kell, hogy mondjam, hogy ez fog is menni: két év alatt egy elég jó szintre fogok kerülni. Ebbe is sok pénzt, szorgalmat, időt fektettem. Megtehettem volna, hogy nem. A foglalkozásom megengedi.

Itt Franciaországban sok idegen él. A szállodánkban sok az indiai, sokan jönnek olyan afrikai országból, ahol angol, arab vagy francia a hivatalos nyelv. Sokan beszélnek valamilyen ottani, helyi nyelvet. Amikor találkozok valakivel, mindig kikérdezem, mert ez az egész tarka nyelvi jelenség roppant mód érdekel engem. Az, hogy Indiában, Kamerunban hogy van ez, elképesztően érdekes dolog lehet. Ahány ország, ahány ember, annyi válasz: algériai arabbal (az arabnak is sok a nyelvjárása), francival és kabillal, tunéziaival, indiai tamillal és hinduval, kameruni feketével ismerkedtem meg.

A francia kurzusra, ahova járok, nagyon sok kutató jön mindenféle országból: iráni, mexikói, kínai, japán, ausztrál, és még annyiféle. Nyelvek kavalkádja vesz körül, és próbálok mindenkivel beszélni azon a nyelven, amelyen tudok. Volt két munkatársam, egy olasz és egy német, akik egymással három nyelven beszéltek: németül, angolul és franciául is. Attól függően, mi volt a téma, ki volt még jelen. Én csak „két és fél” nyelven tudtam velük tartani. Riccardo egyébként maga kérte, hogy ne angolul, hanem németül beszéljünk, hogy gyakorolhasson. Dicséretes hozzáállás.

Barátaim közül sokan élnek külföldön, és legtöbbször megpróbálják megtanulni a helyi nyelvet. Ahol gyerek van, ott a gyermek kényszerül is tanulni, de a szülők általában ezt segítik is. Egyetlen barátom van, aki semmiképpen nem hajlandó megtanulni franciául. Ő a Fideszre szavazott. Nem szükségszerű összefüggés, de talán nem is véletlen. Sokat vitatkozok vele, kevés sikerrel. Azt gondolom, hogy sok mindenről marad le, ahogy sokan mások is közülük. De nehéz erről meggyőzni őket.

Aki Trianonon nyavalyog, aki Szlovákiában nyakas, és makacs magyar, aki azért sem tanulja meg egy ország nyelvét, ahol él, aki nem nyitott más országokra, aki idegenben is csak a magyar kultúrában él, és kizárólag ahhoz ragaszkodik, aki nem nyitott a másra, az idővel rosszabbul jár. Lehet sokáig az igazságon vagy igazságtalanságon keseregni, de a sok magyaros keseregésnek a vége csak önsorsrontás lesz.

Van egy példa, ami kering az interneten egy magyarról, aki Pozsonyban magyarul kért valamit egy boltban, és nem szolgálták ki. Nem fontos, hogy ez igaz-e ez a történet, gondolat kísérletként is érdekes. Nem tudom megérteni, hogy miért kell ezen ennyit keseregni. Ha egy boltban nem szolgálnak ki,

legfeljebb odamondok egyet, aztán megveszem máshol a dolgot. Akármilyen is az ok. Ő bajuk.

Szlovákiában velem még soha nem fordult ilyen elő. Volt, hogy sikerült magyarul elintézni valamit, volt, hogy angolul, volt, hogy németül. Régen, ha bementem egy francia boltba, azt kérdeztem, hogy tudnak-e angolul, ma már franciául szólalok meg. Az, hogy magyarul tudnak-e itt persze eszembe se jut. Ennek ellenére Amiensben, a Jules Verne múzeumban speciálisan a francia dolgozó magyarul tudott kiszolgálni, mert négy évet tanított franciát Budapesten. Nem vártam, kellemes meglepetés volt. Azt gondolom, ha nem erőltetjük, a kivételes esetek sokkal jobb érzéssel töltenek el minket.

Nem értem, hogy miért nem így fogják fel ezt az emberek. A nyelv egy eszköz, egy közmegegyezés, amit használni kell. Praktikusan, rugalmasan. Lehet, hogy Indiában két tamil angolul beszél Mumbai-ban egymással a boltban, mert nem derül ki, hogy egy nyelvet beszélnek. Ha ez van, nem katasztrófa. Ha kiderül, annál nagyobb élmény. Volt, hogy egy új-zélandi nővel németül beszéltem, mert tudott, és mindketten örültünk, hogy a változatosság kedvéért mi ezen a nyelven is tudunk kommunikálni, és nem mindig csak angolul.

Amióta felnőtt vagyok, mindig örültem, ha egy másik nyelvet tanulhatok, vagy gyakorolhatok. Büszke vagyok rá, hogy nem nyakas magyar vagyok, nem agresszív német, és nem is makacs anglofón. Vidéken, egy francia szállodában akár franciául is el tudok boldogulni. Mert mondjuk a recepciósnő nem tud angolul. Lehet, hogy ő makacs francia, aki csak azért sem tanul meg. Legyen ez az ő baja. Én biztos nem nyavalygok rajta. Láttunk példát franciára, aki örült, hogy magyarul beszélhetett. Én is büszke vagyok arra, hogy magyarul, németül, angolul és lassan franciául is tudok, ezek nem zárják ki egymást. Sőt.

Szlovákiában a választásokat követően az a Híd-párt jutott be a parlamentbe, amely a szlovákokkal inkább az együttműködést szorgalmazza. Kiesett az MKP, amely a keményebb nacionalizmust pártolta. Ezzel a Fidesz hasonló politikája is nagyot bukott. Remélhetőleg ez azt jelenti, hogy Rita nem csupán egy különleges példa Szlovákiában, hanem a szlovákiai magyarok nagy része ismeri azt fel, hogy Szlovákiában a szlovákokhoz alkalmazkodva, együttműködve, közösen lehet csak igazán fényes a jövője a magyaroknak. A magyar származás, nyelv, kultúra nem kesergésre, ellenségeskedésre való, hanem sokkal jobban járnak, ha személyes szabadságuk részének tekintik, ha identitásuk gazdagítását látják benne.

Angliából hazajövet Versailles-on át jöttem, és megálltam a kastély óriási, a késői órákban immár üres parkolójában. Nyár közepén még bőven világos volt, ugyanakkor már csend és nyugalom. Nem hisztizett itt már Morvai Krisztina sem, s nem lobogtak árpád sávú zászlók, s Nagy-Magyarország térképek sem takarták el a fantasztikus aranyozott kapukat.

Trianon, a második kastély hátul van a kert mögött, melyben gyönyörű szökőkutak, és leginkább antik szobrok díszítenek. Legismertebb közülük az az Apollo-motívum, mely a központi szökőkutat díszíti. A világ leglátogatottabb turista-látványossága ez, és milyen érdekes - bár persze francia alkotás - de nem nacionalista, hanem inkább kozmopolita: az ókori görögök emlékezetét idézi.